

A nemzeti nevelésről

Nemzeti egység el sem képzelhető nemzetnevelés nélkül, jóllehet, talán sohasem volt úgy szükség a szó valódi értelmében vett *nemzeti egységre*, mint ma, amikor Isten tudja milyen holnapok előtt állunk, de amelyekre *feltétlenül* fel kell készülnünk, ha csak nem akarunk az annyi költőnk által meglátott nemzeti sir felé haladni. Ma minden nemzet arra törekszik, — még az ugynevezett demokratikus államok is! — hogy ifjúsága majdan érezze azt az *összetartozandóságot* a nemzet többi tagjaival, mely az állam polgárait nemzetté fűzi össze. E cél eléréséhez azonban nem elégséges csupán az értelmi nevelés, ehhez *érzelmi kapcsolat* is szükséges, vagyis az, hogy mindenki elteli a szolidaritásnak és az összetartozásnak, az egy célra való törekvésnek érzésével. Ne csak azt érezze, hogy magyar állampolgár, hanem egyúttal azt is, hogy tagja a magyar nemzetnek is: egynek kell éreznie magát *minden* magyarral, bármilyen társadalmi osztályhoz, foglalkozási ághoz tartozzék is. Ez az a szociális érzés, amely társnak és barátnek érez minden magyart, segíteni törekszik, s egybeolvad vele a magyar haza szeretetében, hagyományainak ápolásában, s ideális törekvéseiben. Jól mondta egy nagy magyar államférfi, hogy a *népet* a közös eredet, a nyelv, az együttélés folyamán kifejlődött közös szokások, s a hagyomány tartják össze, de *nemzetté* csak a *közös érzelmek*, a *történelmi múlt*, a *tudatos közös törekvések* teszik.

Mivel ez csak nevelés által érhető el, természetessé válik, hogy már a gyermekkorban tudatossá kell tennünk e gondolatot, mert értelmének és érzésének e magasztos célokra való irányításával leszünk csak képesek az együtt élő és együtt dolgozó magyar polgárok sokaságát *magyar nemzetté* nevelni. Azt is mondhatnánk: a nép bizonyos hagyományok megőrzője, a nemzet kulturatermelő.

Nemzetnevelésünknek kitűnő betetőzője a nemzeti hadseregben való katonai szolgálat, amely a nemzeti öntudat és erő igazi képviselője, a nemzeti törekvések sugalmazója és védő kardja.

Milyen legyen az iskolában történő nemzeti nevelés?

E kérdésről már sokat hallottunk és sokat beszélünk, de — úgy hisszük, még mindig — nem tettünk eleget. Ugy érezzük, kedves kötelességünknek teszünk eleget, amikor *dr. Szakál Jánosnak* fenti címmel megjelent (Országos Polgári Iskolai Tanáregyesületi Közlöny, 1939. június) igen értékes cikkét bő kivonatban ismertetjük.

Bevezetőjében idézi miniszterelnökünk, gróf *Teleki Pál* ezidén elmondott beszédének idevágó részletét, amely így hangzik: »Nagy szüksége van a nemzetnek, hogy minden egyes tagját ráébresszük a magunkbaszállásra és a nemzet iránti kötelességtudatra. Nem azért vagyunk hievők a hazához, mert ad valamit, hanem azért, mert itt élünk, mert a háza bennünk él, mert mi benne élünk, vele egyek vagyunk és nem tudunk elválni.« Majd egy röviddel utóbb mondott beszédében a következőkre mutatott rá: »Nekünk ma a felnőtteket is nevelnünk kell, s az *ország nevelésügyének munkásaira* ebben a tekintetben is szerep vár. Részből aktiv szerep, akár iskolán kívüli népműveléssel, akár sporttal vagy munkatáborokkal és mindenféle más munkákkal, de *példaadással* és abban is, hogy ők nemcsak hivatalból nevelők és nevelésügyet intézők, hanem a társadalomnak is tagjai, mert a nevelői hivatást a társadalom tagjai is gyakorolják és gyakorolhatják.«

Majd a magyar nemzeti nevelés megindítóival — Kőlcseyvel és Széchenyivel — foglalkozik, akiknek tudós tanulmányozója Imre Sándor volt. Ezután felteszi a kérdést: *mire törekszik a nemzetnevelés?* Röviden így felel rá: arra, hogy *az utódokban hazaszeretettől áthatott, állandó érzületet és tudatállapotot teremtsen.* Mivel azonban a hazafiság nemcsak érzületi és tudati készséget kíván, hanem cselekvési hajlandóságot is, éppen ezért a hazafias nevelés nemcsak értelmet és érzelmet, hanem akaratot is, és ezzel *az egész jellemet* kívánja nevelni, képezni, ennek szemlélete pedig a *példa és a tett.* Ifjúságunk nemzeti nevelésében tehát ennek megfelelően kell a nevelőnek a nevelés eszközeit megválogatnia.

A nevelésnek ez az iránya a nemzeti államok megszervezésével indult meg: minden állam igyekezett nemzeti vonásait megtartani, fejleszteni. A mi magyar nemzeti nevelésünk azonban egyedülálló, amit történeti múltunk magyaráz.

A magyarságnak minden reménye meg lehetett arra, hogy a XVI. század nemzetállamai sorába fog jutni — a mohácsi csatavesztésig. A török hódoltság azonban mindent derékba törte. A töröktől féltő népek nagyarányu beszívárgása, majd az igen megritkult területeinkre való idegen telepítés végül is gazdasági célzatát levetve a betelepültek tudatos kisebbségben tartására irányult. Az Árpádok idejében történt telepítéseket bölcs királyaink és tanácsadóik az ország közepe felé irányították, hogy ahonnan beköltöztek, a visszamaradottakkal területi érintkezésük megszakadjon. Mindennek vége szakadt a Habsburgok uralma alatt, s így köszönt ránk a XIX. század, amelyben

még egyszer szökken magasra a nemzeti állam tudata. A területi érintkezés ott kísértett állandóan nemzetiségeink körében, s hogy törekvéseik, amelyek a teljes elszakadásra irányultak, megvalósulhattak, azt a világháború befejezése, elvesztése tette számukra lehetővé.

Ma azt látjuk, hogy még az olyan nagy nemzetek, mint az olasz vagy a német is szükségesnek látja a nemzeti nevelést, sőt éppen erre teszi a fősúlyt, végre mi is rájöttünk arra, — amikor nemzeti létünk alapjait politikai árnyékok fenyegetik, — hogy mint a multban is, ha borulni láttuk fölöttünk az eget, most is nemzetiségünkbe, magyarságunkba vetett mélységes hittel fujjunk riadót a fokozottabb nemzeti nevelés érdekében!

Nemzeti függetlenségünk megtartására — mondja a cikkíró tovább — csak két tényező jöhet számításba: az egyik fizikai, a másik pszichikai. Előbbi a fizikai irredentizmus, a másik a lélek megerősítése a *nemzeti hagyományban, műveltségben, szellemben és öntudatban*.

Miért kell foglalkoznunk a nemzeti neveléssel most? — kérdezi a cikkíró.

Időszerűségén kívül azért is, mert szomszédságába, vagy szomszédságunkba került egy hatalmas nép, amelynek sohasem hiányzott a nemzeti öntudata, de most különösképpen meglelte és fokozza önbizalmát, önérzetét. A nagy és fegyelmezett népeknek mindig volt hatásuk a kisebb népekre. Nekünk is számolnunk kell ezzel. Ellensúlyozására kettőzött nacionalizmussal kell védekeznünk.

Valamikor — a nagy háború előtt — az általános, a szükséges és örök emberi kifejtése volt a nevelés célja, amely a német pedagógiai rendszerben látta az ideálját. A harmincas években mindezt elvetették, s csak egy értéket ismernek el: a *nemzetit*. A megváltozott világnézeti állásfoglalásból következik, hogy a nevelés célja is megváltozik. A »*jellemiskola*« világnézeti gondolatok alapján a *faj* akaratnevelésére törekszik, mert érdeke, hogy sajátos alapgondolatait már a gyermek szívében felébressze és megerősítse. Olaszországban, illetve az olasz tanügyi reformban az a központi cél, hogy a régi latin nagyságot utolérje, tulszárnyalja. Eszerint a római erények kitermelésére és az olasz népbe való begyökereztetésére törekszik, hogy nacionalizmusát kiteljesíthesse az aktivizmus, az öntevékenység, az önnevelés útján, amint azt Mussolini kifejtette.

Ezzel szemben a mi nacionalizmusunk alig bimbózik, jóllehet nemzeti függetlenségünk biztosításának főkövetelménye az, hogy minél előbb virágába szökjék. Az érzék megvan bennünk a nemzeti nevelés nagyszerűsége iránt, ha azonban tetteket kívánunk magunktól, meghátrálunk,

mintha szégyelnénk fajszeretetünket. Ugy látszik, hiányzik a nagy lelki egység, a közös nemzeti tudatosság belőlünk. Nem lehet vitás, hogy feltétlenül meg kell teremtenünk, legkönnyebben és legeredményesebben pedig éppen az ifjú korban vethetjük meg alapját, éppen azért az iskolában kell azt megkezdenünk.

Itt felveti a kérdést cikkiró: *mennyiben fokozhatjuk a nemzeti nevelést az iskolában?* Bár ő elsősorban a polgári iskolák szempontjából felel a kérdésre, mégis helyénvalónak találjuk azt e helyen is szóvátenni. Jóllehet a Tanterv és Utasítás meg nem szűnő erővel hangoztatja jelentőségét, a kivitelben mégis nagy hiányokat tapasztalunk. Főleg a nemzeti tárgyak azok, amelyekben a Tanterv érvényre kívánja juttatni nemzeti létünk alapvető vonását, magyarságunkat. E célt csak megfelelő idővel, jó eszközökkel és — elsősorban! — lelkes magyar tanárokkal (tanítókkal) érhetjük el.

A nemzetnevelés fontosságát ezenkívül — bár kissé megkésve — új Tantervünk — megjelent 1927-ben — is kellően kihangsúlyozza, mondván: »...az ifjúságot vallásos, erkölcsös és *nemzeti* szellemben gyakorlati irányu általános műveltséghez juttassa...«, míg a leányiskoláknál már kifejezetten is: »ezenfelül művelt, *magyar*, polgári háziasszony nevelését« tüzi célul.

Most aztán szóvá teszi cikkiró, *melyek azok a területek, amelyeken fokozni lehet a nemzeti nevelést?* Ki tudná felsorolni azt a sok-sok életrezdülést, amelynek segítségével meg akarjuk gyökereztetni a magyar vonásokat, a sajátos nemzetit? Bizonyos, hogy *legnagyobb hatással van tanítványainkra az, amit közvetlen környezetükben átélnek, szemlélnek.* Így az állandóan maguk előtt látott kép, *nemzeti tantárgyak és a való élet ábrázolása, az élő példa.* Az iskolaépületeknél igen sok esetben kívánni való van nemzeti szempontból! A mai iskolaépületek legtöbb-ször dobozok egymásra rakásai. A folyosókon mindent, csak nemzeti vonatkozású képet nem látunk, de ugyanígy a tanári (tanítói) vagy az igazgatói irodákban sem. Magyaros táj, nemzeti történelmünk eseményeit megörökítő jó festmények, kiváló magyarok arcképeit keresve sem találjuk meg sokszor. Az a tanuló, aki nap mint nap, vagy legalább is alkalomszerűen látja ezt, milyen emlékek hagyja el iskoláját? *Még szomorubb eredményt tapasztalunk a szemléltető képek területén!* Jól tudjuk, hogy szemléltetés nélkül nincs tanítás. Mégis, ha szemléltetünk a meglevő szemléltető eszközökkel, — vétünk a nemzeti érzés ellen, mert *a szemléltető képek nagyrésze mind idegen eredetű!* Idegen államok sokszorosító iparának olcsó termékei. Rajtuk tanulóink a magyar háziipartól merőben

eltérő ipari feldolgozásokat, szokásokat és nem utolsó sorban *nem magyar ruházkodást és népviseletet látnak*. Nincs itt ellentmondás? Hangoztatjuk a magyar háziipar kiválóságát, a magyar szokások megbecsülését, felhívjuk tanulóink figyelmét a magyar népviselet párját ritkító szépségére, — de képeinken ellenkezésbe jutunk önmagunkkal! Itt sürgős cserére volna szükség! Hála Istennek bőviben vagyunk a jeles magyar festőművészeknek!

Még mindig nagyon hiányos a magyar zászlótisztelet is. Sok helyen *hatósági fenyegetés* szükséges ahhoz, hogy nemzeti ünnepeken minden házon kívül lobogjon a nemzeti zászló! De úgy érezzük, szükség volna legalább az iskolaépületen belül alkalmas helyen elhelyezett lobogóra is, hogy a hármasszín mélyen belevésődjék tanítványaink lelkébe.

Amilyen hangtalanul hirdeti magyarságunkat a zászló, éppoly finoman adja tudtára magyarságunkat a megfelelő *ruha*. E tekintetben a tanároknak kellene jó példával előjárni, mert a tanuló egyébként a magyar ruhát csupán az iskola tartozékának tekintheti.

Jól tudjuk, mindezek csak *külsőségek*, de kevés azoknak az érett, emelkedett szellemű embereknek a száma is, akikre nem hat a külsőség. A gyermek pedig nem tud hatása alól szabadulni, ezért igen fontos tényező a nemzeti nevelés szolgálatában.

A *legnagyobb hatást természetesen mégis a tanításban, a nevelésben, a személyes érintkezéssel* érjük el. Nincs az iskolában olyan tantárgy, amelynek keretében ne nyíljk alkalom magyarságunk hangsúlyozására. Nem soroljuk itt fel az egyes tantárgyakat, hogy azok keretében hol és hogyan nyílik alkalom magyarságunk, nemzeti vonásaink kiemelésére. Feldolgozták ezt már mások előttünk, de mégis szükségesnek látszik, hogy felhívjuk a figyelmet legalább rámutatással nemzeti nevelésünk értékes kincsesházára.

A *magyar nyelv* és irodalom területének nemzeti nevelés szempontjából történő fokozottabb kiaknázásához kevés az idő. Ma, amikor nemzeti függetlenségünk erősítésére törekszünk, kívánatos volna növelni az óraszámot, esetleg azon tárgyak rovására, amelyek a nemzeti öntudatot korántsem fokozzák annyira, mint a nemzeti tárgyak. Itt volnának még az órákon kívül az ifjúsági könyvtárak. A mai ifjúsági könyvtárakra azonban széltében-hosszában nagy a panasz: rendezésük egyre késik. Szerző felveti a gondolatot: nemzeti nevelés szempontjából kívánatos volna a Magyar Könyvtár vagy Olcsó Könyvtár mintájára megszervezni az értékes ifjúsági művek olcsó kiadását. Ezzel kiszoríthatók volnának a napilapok sárga, zöld, kék, stb.

ponyvái. Erre áldoznunk kell, mert az *iskola is honvédelem!*

A *magyar történelem* tanításában van a legtöbb alkalom a történelmi gondolkozás kifejlesztésére. Ha van valahol területe a nemzeti nevelésnek, itt van, ahol a nemzeti gondolat ezeréves multját érzékeltethetjük. E tanításaink keretében vessünk számot önmagunkkal szépitgetés nélkül: Mennyiben volt felelős a magyar Mohiért, Mohácsért, Trianonért? Tegyük föl magunknak a kérdést: Megteszünk-e mindent, készülünk-e a jövőre? Mert súlyos mulasztásaink voltak 1241, 1526, 1914 előtt. A *jövő* pedig jön, feltartóztathatatlanul közeleg.

A *földrajz és természetrajz* tanításában még mindig igen sok az idegen, a magyar haza, flóra és fauna rovására. Földrajztanításunk sarkalatos elve a *szülőföld- és honismertetés*. E szempontból iskolai kirándulások alkalmával szerezhethünk szomoru tapasztalatokat, de viszont igen sokat foglalkozunk a földrészek sokszor velünk semmiféle viszonylatban nem lévő városaival, földrajzi jelenségeivel. Sajnálatosnak tartjuk, hogy tankönyveink »*zárlata*« már hosszú ideje tart és a hiányokat, valamint a szükséges változtatásokat nemzeti nevelésünk elmélyítésének nagy kárára tovább is nélkülözzük.

A szerző nem sorolja tovább a tantárgyakat, mivel ismételni kellene megállapításait. Csupán egy *ma még hiányzó tantárgyra* hívja fel a figyelmet: a *magyarságtudományra*. Felemlíti, hogy egyik könyvkiadóvállalatunk indított meg a közelmultban több kötetre tervezett hungarológiai sorozatot. Ennek a sürítése lehetne az új tantárgynak tan- vagy olvasókönyve. Tartalmazná e tantárgy és könyv mindazt, ami érték s magyar, amit eddig nem taníthattunk az idő rövidsége miatt. Kíváncos volna, hogy ebben a tantárgyban kapjon helyet a helyes nemzeti önismeret erényeinkkel és hibáinkkal; tudja meg ebből a tanuló, hogy kik voltak a kiváló magyarok; mit adtunk a világnak; ismerje meg a mai magyar társadalom állapotát és e téren való nagy feladatainkat; legyen büszke katonai erényeinkre a multban és a világháború alatt; fedezze fel a magyar zene és népművészet eredetiségeit; élvezze és becsülje meg sajátos magyar műveltségét.

Felveti cikkíró a *névmagyarosítás* kérdését is, mint nemzeti nevelésünknek egyik jó eszközét. Megállapítja (eredeti források megnevezésével), hogy csonka hazánk 8.6 millió lakosából 2.6 millió (30 %) idegenhangzású nevet visel. E nagyszámu idegennevű közül azonban 2 millió (23 %) magyarnak vallja magát. A magyar érületnek nem magyaros névhez való kapcsolata sokszor szemünk előtt lejátszódó tragédiát jelent (utódállamok!). A felvidéki vá-

rosainkból bizonyára több került volna vissza, ha az ott élők megfelelő időben teljes magyarságukat kifejező magyaros nevet vettek volna fel. A névmagyarosítás jelentőségét akkor értjük meg igazán, ha meggondoljuk, mit jelentenek nekünk e nevek: Petőfi Sándor, Vas Gereben, Herczeg Ferenc, stb. Ha igaz, hogy nyelvében él a nemzet, mégannyira igaz, hogy *nevében él a nemzet!* A hosszú gyaroktól ma valószínűleg korszerű követelményként gyaroktól ma valószínűleg korszerű követelményként ma Széchenyi is magyaros nevet kívánna. A külföldieket igen sokszor zavarba hozza idegennevű honfitársunk azzal, hogy ő magyar, pedig neve után senki sem vélte annak. A névmagyarosításnak, mint nemzetnevelői tevékenységnek, legalkalmasabb helye az iskola, amint ezt Budapest megmagyarosodásának története szemlélteti.

Az iskola természetesen e tekintetben csak akkor teljesítheti nemzetnevelő feladatát, ha azok, akik felhívják a tanulók figyelmét a magyaros név kimutathatóan hazafias voltára, elsősorban *maguk* is magyaros nevet viselnek. Unalomig ismerős füleinknek a példa fontossága. Hiába viharozzuk át tanulóink lelkét hazafias szólamokkal, buzdításokkal, ha ők a hátunk mögött megállapítják, hogy mi lángoló magyarságunk ellenére még csak magyaros nevet sem viselünk!

Az összefoglalásban megállapítja cikkíró, hogy a fokozottabb nemzeti nevelés sohasem volt időszerűbb, mint ma. Ebben a munkában a nevelői hatások legértékesebbjének a *példát* kell tartanunk, mert való igaz az, hogy hosszú az út a szabályokon keresztül, rövid és hatásos a példán át. Kívánja, hogy a Vitézi Rend mintájára a közpályára lépők a jövőben csak magyaros névvel alkalmazzassanak. Magyarra nevelni csak az tud, aki *mindenben* magyar!

Ujra miénk

*Felvidéki falucskában
áll az anyám szülőháza,
nagyzüleim is ott várnak, —
várnak a feltámadásra.
Csendes álmuk megzavarta
husz esztendő rabigája:
magyar szívüknek a sirban
sem lehetett nyugovása.*

*De most végre újra miénk
Felvidékünknek egy része:
egymillió magyar testvér
borul anyja kebelére.
Hepehupás temetőikben
is megbékélnek a hollak,
hiszen magyar, újra magyar
föld az, mely alatt nyugosznak!*

Gulyás Ilonka.